

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**Sefer ohel Ya'aqov ve-huh hibur na'eh ve-neḥmad 'al
ma'amerim tamuḥeh ḥidushe agadot ve-ḥidushe ṭe'amim**

...

Shapira, Ya'aqov Kahana

אריפּש אנהכ בקעי

Frankfurt de-Odrah, 479 [1719]

VD18 10050418

הגיגח תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9381

וכס השיבו לו שלא עניינא : וכל שאף אברהם לא בחסד
 עשה ענינו כגד ואף עש השיבו לו כשיטתו וכוא ע"פ דאיתא
 פ"ק דחגיגה א"רבי יוחנן כל המטהר דינו שול גר
 כאילו מטהר דינו של אלקי שנ' ומטי גר ומטי כתי'
 והאבות פולם נקראו חלוק' כמו שניינו נבי יעקב שאמר לו
 הק"ב אתה חלוק בתחומי וכן נבי אברהם : ולפ"י אברהם
 סכת בלא לקבור את טרה וכבר אמר חלוק' לך ולזרעך אתה
 הארץ ויש כאן כסף טלונת' לי א"י מוחזקת היא או ירושה היא
 מאבותינו ועיין באורך בפ"ס ובטנייה ובכסף מקומות בש"ס
 ואברהם בא כאן כטעמנו שיתנו לו אחוזת קבר אך שהוא ידע
 שכבודי הם יעושנו דין נגדו וע"כ אמר נד' ונשכח אבני עינכם
 ר"ל אם תרצ' לטעות משפט פדעו כי נד' אבני וכל הטעם דינו
 של נד' כאילו טעה דינו של טעלס ומטי כתיב ואף הם הבינו
 הדבר וע"כ כשיטתו השיבו לו נשיא חלוק' אתה בתוכינו ר"ל למע
 נך לטעות ענין נד' ואז כאילו טעה דינו של חלוק' הלא חלוק'
 אתה בתוכינו ר"ל שדרי אתה בענינו הוא חלוק' הלא חלוק'
 בתחומים וע"כ אמרו בתוכינו ואין את נד' לטעות ענין חלוק'
 כגד והדר לפי דין כלאוק' אלא את הוא עש חלוק' והלילס
 לטעות דין :

כדאיה קודם ביאת העדים סדרי תיכף כשעת טעם עין רואה
 וקוראה כי אפשר להיות כ"א אחר הטעם ולו"א וקרבתו חליכס
 לשעט ואם תרצ' לומר שאתם הקדוים לטוהר וכל העושין סוה
 קנס וזודם קנסם הוא כבוד ל"א הייתי עד עסקר ר"ל כל זכ
 שאתה עסקר לקדוים לטוהר ח"ן זה עכנו כלום כי מהירות
 שלי הוא קודם ולו"א והייתי לטין עבר ר"ל שלי ככר הייתי
 עד שראיתי כשעת טעם ואזי הוא הדין וכיוון שהדין הוא
 יודע העדות שוב לא עכנו כדאיה ולכך ככה רבי יוחנן עבד
 סרכו מקריכו לדונו ומעבר להעידו כלום יש לו תקנה דאילו לא
 היה מעבר אשאר שהיה לו תקנה כדאיה ומודה ועוה ירוסם אבל
 כיוון שהוא מעבר יהיה לעולם ככר הוא העדים כלום יש לו
 תקנה ודק :

ישוה הפסוק
 ובייתי עד
 שיהיה כשעט
 וכשכשם
 ובכשתי
 לשקר

לישם ה' דקאמר בוכששי' ובוכשמי' ובוכשמי'
 בשמי' לשקר ר"ל באופן זה ובגיוף קישוף
 חדא למה לילסק' בה להעיד בענינו והלא שמים וארץ הם עדים
 מיוחדים ודרי ח"ן נס' טעם העיד עליהם שמים וארץ וכל'
 ע"פ דאיתא בהור"ן למה נקרא שמן בשמים
 שומכחישין פמליא של מעלה :

וכיוון שדודין של שמים וארץ הוא ח"ן וכן השמים יתנו טלם
 והארץ תתן את יבולת ח"ן כששמי' הם יכולים להסך ולהפזר
 כששמים וח"כ כששמים מכחישין פמליא של מעלה וכיוון ששם
 יכולין להכשש העדות והיו לנבייכו לא שכחתי עדות כשרין וסיכא
 ולא שכחתי עדות כשרי או אפילו קרוב ומשול יכול להעיד וע"כ
 ח'סק' והייתי עד כששמים וח"כ שהוא הוא סוה כאן וכלום
 יש אב שיעיד של כנו אך כששמים סהן מכחיש' כל העדות יכול
 הוא אפילו קרוב להיות עד וק"ל : וכן כששמי'
 לשמי' לשקר ר"ל יכול הוא סוה להעיד על כנו והוא :

ע"פ דאיתא בסנהדרין פ' זה בורר לא ימותו אבות
 על בנים בעדות בנים הכתוב מדבר או אינו אלא
 בחטא אבות שהרי כתיב איש בחטאו ימורנו
 אלא ש"מ בעדות בני הכתוב מדבר :

ולפ"י כשעט דרי לזו הוא קריא ח"ס בחטאו ימותו ה"א לא
 ימותו אחטא ח"א אבל עדות כשרין להעיד אבות על בנים :
 ואית' בסבועות כשעט שאמר הק"ב לא תשא מרעוה כל העולם
 כולו עמי מכ שבכל העבירות כולן כפרעין חוטנו ולא משפטתו
 סכן כתיב ח"ס בחטאו ימותו וכן ג' שבועות הוא כפרעין חוטנו
 ומשפטתו וכו' ומסקין סס סכנו בעונם חמור אבל משפטתו
 בעונם קל וח"כ שגבי לא תשא כפרעין חוטנו ומשפטתו וח"א
 איש בחטאו ימותו אלא שהוא בעונם חמור ומשפטתו בעונם
 קל וח"כ שח"א ח"ס בחטאו ימותו לסכי הוא דאפי' ח"כ ר"ל
 שאב יכול להעיד לבנו סדרי ח"ן שום לימוד על עדות בניו ד"ל
 לא ימותו אתי לומר שלא ימותו באותו העונם החמור אלא
 בעונם קל וע"כ נידן ח"ס בחטאו ר"כ כדי לטוהר חילוק זה
 ואין שום לימוד על עדות וע"כ ח'סק' בה והייתי עד כששמי'
 בשמי' לשקר ח"ן כששאר עבירות אינו כן דלעוד הוא סיתורא
 דקריא לא ימותו אבל כששעט הוא אשאר לומר דיכול להעיד
 וק"ל וכן כששמי' סדרי ענווף הוא עובר כל עשרת הדברות והיו
 ח"ן שבוועת הוא בכלל וע"כ יוון סהן סנאסין ואז ח"ן שם טעדין
 אב לבנו סדרי הוא אינו יודע סוה הוא אביו והעידו וע"כ אשאר
 לומר סהן סהן גר בורר כנוחף עליו והכל יודעין שהוא כשנוחף
 וזהו והייתי עד כששמי' וק"ל :

פלאר ח"וה
 פסוקים כס'
 חיי פוקשמי'
 קבוצת שיה

והואיל
 שאני עמוק במסכת חגיגה ר"ל עוד לישב סא
 דכתי' כפרשת חיי שרם : דאמ' אברהם
 גר ותושב אנכי עמכם תנו לי ארוחת קבר וגו'
 והם אמרו לו נשיא אלוקי אתה בתוכינו כמבחר
 קברינו קבור את מתוך ע"כ ויש כאן לדקדק למע דייס
 אברהם ענינו לגד וכי מה עושי' לו זאת ואף שרש' מיש אס
 תרצו נד' אנכי ואם לאו טעם אנכי ע"כ לא היה לו לאברהם
 לעשות ענינו כגד כיוון שיש לו טענה מעולם שהוא תושב ואז
 אס לא ירצו יעשוהו ככר ומענין אבל הוא היה לו לשתוק עני'
 ואף הם שטערו לו נשיא חלוק' אתה בתוכינו למה השיבו לו יתגד
 עשה שתיקס סוה ודי ח'אילו היו אומרים לו תושב אתה בימינו

ר עקיבא

שאל את ר' נחוני' הגדול במה הארכת ימים אתי
 גווי וקא מחו לי א"ל קצת' בחיי סד' יק ויריב
 ארישא דדיקלא וא"ר אס נא' כבש' למה גאמר
 אחד א"ל שבקדוה צורבא מרבנן הוא א"ל אחד
 מיוחד שבעדרו א"ל מימי לא קבדתי מתנות
 וותרן כממוני הייתי וכו' לא קבלתי מתנות כי הא
 דר' אלעזר וכי הוא משדדי לי מתנות מבי נשיאה
 לא הוא שקיל וכי הוא מוכני לי מבי נשיאה לא
 הוא אויל דהוא א"ל ניה' לכד דאחי רכתי' שונא
 מתנות ידתי' ר' יורא כזוהו משדדי לי מתנות לא
 הוא שקיל וכי הוא מוכני לי הוא אויל א"ל איתייקורי
 הוא דמתייקורי בי ע"כ המאמר :

וכוא ר"כ ונטרס אבוס לבא"ר כל חזירא אכדוק בכל סדוקין
 ופיקס דחויס כאן סד' דקא' ר' נחוני' הגדול לפי' ל"ס הוא
 דקא' שאל ער' נחוני' הגדול וסתם ר"ל שאל ער' נחוני' דאפי'
 עוד ר' נחוני' סן סקנס הלא גיון שלא יאמר כן הקנס ספילא
 דיעינן סהוה כחומי' סמני' : ופ"י דאיתו גווי וקא עמו לי ולא ח'
 ר' נחוני' ולא כלום עד דהוא סליק וייתב ארישא דדיקלא ח'ר' אס
 נח' ככס למס נח' א' ואז ח' שבקוסו גרסא מרבנן סוה וכעתי' חזי'
 וע"כ קסד דקא' סליק וייתב ארישא דדיקלא ויהי ס' כמיתו של ר"ע
 כוה דסליק וייתב ארישא דדיקלא ולעס דוקא ארישא דדיקלא :
 ועוד קסד דקא' ישימי' לא קבלעי' סתבות כי הוא דר' אלעזר וכו' ר'
 זורא וכו' דעשרס סכנא סתיון סהלא סוה לא עבר כ"א כאלד מנהן
 או כד' זורא דכי כוס חומי' ל"י הוה חזיל משוס דאיתייקורי סוה
 דאיתייקורי כ"א כו' אלעזר דלח כוס חז' ולא כוס סקבל סמס
 סונא סתבות וח"כ לא הוה לי' לחתו כ"א חזוה סהוה כגד כמכננ'
 וכל' לישב ע"פ דאית' פלונגא סוף סבת דפליגי' ר' יוחנן ור' חייבא
 פ"א יש סול לישראל והכל סוה לפי לידת סוהל באיוס סול נולד
 וכדאי' בסוף סבת כאלעזר דף דקחסיס סס ח"ן דאיתייקורי סוה
 חסע עתיר ונחוי' כוס וחומי' גלין כוהול לבני' לסי לי' מדי' ליה כלום
 וכו' דקא' חסיס סס איתמר ר' חייבא חומר סול פחכוס סול
 סעשיר ויש סול לישראל וסרס' סחין סתפילס ונדק' עשכס חתב סול
 ר' יוחנן אסר ח"ן סול לישראל וסרס' סעל יד' ספלה ונדקס
 סעשקס עזולו לעוה ע"כ הוה כסבת : ועיין כסופס' וו"ל כד'
 וז' :

ביאור ס
 ח"א שכו
 כפאי י
 אכא חו
 עלי כס
 אי י
 לשרא

ביאור סוה
 כמסכת ער'
 שאל ר' עקיב'
 את ר' נחוני'
 הגדול כו'
 סארכת
 וכו'

מסכת אוהר יעקב מגילה 17

ח"ל אין מול לישראל והא דחזר רבא כבי חיי ומוזני לאו בזכותא
תלי מתת אלא כמולא ומאור תמוזין הם דברי תוספתא דהיא
קא קמי' לבו מרברו רבא דקאמר כבי חיי ומוזני לא בזכותא תליא
מיבעת כ"א במולא חזת דאין מול לישראל דילמא רבא הוא
דמ"ל כר' חנינא דא' מול לישראל ויש ליטב סקל שקושית העוסק'
הוא מדברי רבא שמחלק דא' חיי ומוזני אינו שלמה לאו
בזכותא אלא כמולא דר' יוחנן דר' חנינא אין מחלקין כלום דלרבי
חנינא הכל כמולא ולרבי יוחנן הכל בזכותא וזוהי זה יש ליטב
אך אין דר' חנינא להארי' כ"א מה שהוא שייך לביאור השאמר שלי ;
והא לך ער פלוגתא בסוף קידושין בפ"ק רבי אחא
בר יעקב ורבא דתלמידי רבי אי שבר מצודה בהאי
עלמא איבא או לא ובמאי פ"ג י"ג יש לומר דפליגי חי
יש מול לישראל או לא דאין דמ"ל יש מול לישראל ואין המול
בשעה חף ע"י דקדק ותפלה א"כ ע"כ הוא דמ"ל דשכר מצוה
בהאי עלמא לכת' כ"א הכל הוא לפי מולו וד"ל דמ"ל אין מול
לישראל וע"י תפילה ונדקק נסתה מולו לטוב הוא דמ"ל שכר
מצוה בהאי עלמא איבא ; ועו' חיי דר' חנינא הניע שישית'
דקידושין דהאי פלוגתא דרב אחא בר יעקב וחכמים אי שב'ענוס
בהאי עלמא איבא או לא ויש לך בקנר ורובה סוכתי על השעיין
משנה היא בדף ל"ט כל העושה מצוה א' מטייבין
לו וכו' ורמינהו אלו דברי שאדם אוכל מפירותיהן
בעול הזה וכו' עד רבא א' הא מני ר' יעקב בר אחא
היא דא' שבר מצוה בהאי עלמא ליבא וכו' ע"כ
הוא בקידושין ויעקב עסק של ר' יעקב הוא בסוף חולין פ"ר שלוח
הקן משנה לא יטול אדם אס על כניס אפילו לטעם את המצורע
וכו' ע"כ השנה ובמ"ל תניא א' ר' יעקב אין לך כל מצוה ומצוה שעתין
שכרה כזוהי שאין תחית השעתים תלוי' בה כביד אולי' כתי' למען
יאריכון ימיד ולמען יטב לך וכפלות סקן כתיב למען יטב לך
והארכת ימים הרי מ"ל חיי עלה לכירה והביא לי גמולת ועלה
ונלח את האס ולקח את הכני' ובחורשו נכל ועת' סיקח' של זה
והיכן כתיבטו של זה לא ליו' שכולו ארדן וליוס שכולו טוב ודליל' לא
הכי הוה ר' יעקב עושה א' דולמא מהרר בע"ז הוה דכתיב
הק"ס מטרק מחסכה למעשה ודלמא מהרר בעבירה הוה אין
למען תמוס כלבס ור' אבא חזא בר יעקב ונחשבות ע"ז הכי
קא' אס איתא דאיתא שבר מצוה בהאי עלמא תהי' לי ונתני' עליו
דלא ליתי לירי' דהוה ולתמוק אלא שכר מצוה בהאי עלמא ליבא
ע"כ הוא בסוף חולין ; ועיין בדרישו שלי במסכת שבת במאמר
עבא' דבי אליהו ; ואבנ' כ"ל ליטב ולחבר דברי ר' יעקב בהאי
משנה דלעיל דקא' לא יטול אדם אס על כניס אפילו לטעם את
המצורע ק"ו אס על מצוה קלה שלוח הקן שהיא כליסור אפרס
תורה למען יטב לך ; והארכת ימים כיבד אב ואס שהיא חזורה
עו' כו' ובמ"ל תיב' חזר זה א"כ חזא בר יעקב אין לך כל מצוה
וכו' שאין תחית הוצי' תלוי' בה גוס כיש מה שהעולם מקשיין
כאן בהאי משנה חז' תלוי' הוי ק"ו בהאי אפילו דקא' אפילו לטעם
את המצורע וא"כ ח"ק' ושא' בלא אפילו לטעם הוי יכול לעשות
ק"ו וז"ל דאילו בלא אפילו אין כאן ק"ו והוא בשותן זה שהרי
באמת יש עשות עהלוקות במ"ל דכתיב למען יטב לך והארכת
אי הוא קא' אפ"ה או חכ"ה חף שכר זה שא' אפילו לטע' המצורע
הוא מוכה דקא' אפ"ה ואו הוא גם ק"ו והוא באופן זה שהרי כאן
דר' חנינא חיי אפילו דקא' דמטייב תיפי' יה' עטור משלוח ואס
כא' עשות עקוס ביחוס לטעם המצורע ועוסק במצוה סטור ין
המצוה הרי כאן הוא יכול לקיים שתיקן שישלח האס ויקח הכניס
לטעם המצורע ויקיים סניהן אלא כ"ל דהכי פירושו לפי שאמר
ד"ל שהמצורע חשוב כבוד ונבי' שלוח הקן כתיב אריכות ימים
ואס לא יקיים מצוה שלוח הרי הוא חסיד ח"י ולזה בא' התנא
ואל' יטול אדם אס על כניס אפילו לטעם המצורע דמן ואולי'
יאור המצורע שהוא יטול ואין הוא מפסיד כלום בזה דיה' ויסדר
א"י והלא הוא מצורע שהוא כתיב ואי אפשר ליתלבו' ח"י ואף שאמר
ששה' ימים חיי ע"כ כל עוד שא' טהר הרי הוא קת באותו שעה
ואו ע"כ על דעתו ליתלו' גוס האס לזה בא' התנא ח"י לא יטול
אפילו לטעם המצורע חף עדין קשה ע"כ למען באמת דלא יטול
כיוון שאינו מספיד כלום א"כ עמי' שא"י של שלוח הקן הוא
לע"ז ודכי זה בא' עסקא' לאשעימו דא' לא יטול אס על כניס

ואפילו לטעם המצורע שלא תאמר שאיך מספיד כלום עמי' שעת'
סוכר שא"י שלו הוא קא' אפ"ה אלא אינו כן אלא קא' אפ"ה ואו
תעמיד אס יטול וע"כ לא יטול ולמ"ל מקושר יפס גוס הקו"ח
לאשילו דאילו בלא אפילו חין כאן קו"ח אס מצוה קלה שהיא
באוסר אפרס תורה למען יטב לך כבד אולי' לא כ"ש דהרי י"ל
דר' חנינא כשניסם לומר למען יאריכון ימיד דאילו בשלוח הקן הוא
קא' אריכות ימים של ע"ה ולנבי כיבד דר' חנינא לכתוב ג"כ ח"י
להודיע שהיא קא' אפ"ה וזאילו ע"כ לא הוה ילפינן כ"א ח"י של
ע"ה אכל עתה שא' אפילו לטעם המצורע וקשה חיי אפילו ח"כ'
שלא יאמר שהוא מצורע וחשוב כתיב ואינו מספיד בלתיאור ח"י
אפ"ה לא יטול חף עדין קשה למה באמת לא יטול כיוון
שאינו מספיד ח"כ' שהוא מספיד שהרי ח"י של שלוח הוא קא'
אפ"ה וז"כ שאף בשלוח הוא קא' אפ"ה וז"כ יפס ח"י ק"ל לכיבד
ח"י ועתה גם דברי ר' יעקב מקושרים יפס שא' אין לך כל מצוה
ומצוה שעתין שכרה כזוהי שאין תחית השעתים תלוי' בה שאף הוא
כושך דהאי אפילו וק"ו ה"ל ותכי' מוכח שקא' אפ"ה דאל' כ' איד'
הוא חומר במשנה ק"ו הרי יש לך לחלק דא"י של שלוח הקן קבל
הוא קא' אפ"ה ח"י של כיבד המצורע הוא קא' אפ"ה וכיוון דלא
מחלק עשה ק"ו ס"מ שאף ח"י של שלוח הוא קא' אפ"ה וע"כ
אין לך כל מצוה שעתין שכרה כזוהי שאין תחית השעתים תלוי' בה
וק"ל וחזר לענין כראשון ובהקדים מה דאיתא בקידושין דמילי' לוס
רבא לרב כהן חילו דברים שאדם אוכל מפירותיהן כה"ה והקן
קיימת לע"כ ואילו הן כיבד אס ואס ונשילות חסדים וכו' וכיבד
כתיב למען יאריכון ימיד ולמען יטב לך ופירש' למען יאריכון
ימיד כה"ה ולמען יטב כה"ה וכן כבולן וכו' חיי כני בשלוח הקן
כתי' למען יאריכון ולמען יטב אפילו לא קא' חזיב בין הכי
דלעיל וכו' עד חמ"ד א' ראוי חסד' לי אמרו דיק' כי טוב כי פרי
פעלליו יאכלו וכו' יש דיק' טוב ודיק' שאינו טוב אלא דיק' טוב
לשמים וטוב לכריות וזה דיק' טוב פירושו דיק' טוב לשמים
ולכריות כגון כיבד שהוא טוב לשמים לקיים מצותיו וגם לכריות
שקול מטיב לבאבו ואמו ואו הוא אוכל מפירותיהן כה"ה אכל
שלוח הקן שהוא טוב לשמים ואינו טוב לכריות אינו אוכל
מפירותיהן כה"ה וז"ל הו' הו' לא חיי כרבי יעקב דשא הוא
א' חף כביבד אס ואס דליכא שום שכר בהאי עלמא דק' שהיא
והארכת ימים ולמען יטב לך בין בשלוח הקן ובין כביבד אס ואס
הוא קא' דקא' אפ"ה זהו ביאור הפלוגתא ומאי דנפקא מינ'ה
אודיעך חף דהקדים חיוה קישי' שהקשה יפס תואר בספר בראשית
דף קמ"ב א' ר' סימון מצינו שהק' בה עושה חסד עם
האחרוני' בזכות הראשוני' ומנין שהק' בה עושה
חסד עם הראשוני' בזכות האחרוני' מכאן שנאמר
וגח מצא חן באיזה זכות ואלה תולדות בזכות'
תולדותיו והקשה היפה תואר ע"פ הא דאמר בפ'
חלק אמרו מפני מה לא מנו אמון מפני כבודו של
יאשיהו מנשה נמו לא נמנו מפני כבודו של
חזקי' ברא מוכה אבא אבא ברא מוכה ברא ודכי
פשיטא ל' דהק' בה עושה חסד עם האחרוני' בזכו'
ראשוני' אך זה קשה מנין שעושה עם ראשונים
בזכות האחרונים והו' היפך ממה שאמרו בפרק
חלק דלעיל ותירץ רש"י בא תירץ מספיק שיש
חילק בין ע"ה' ובין ע"ה' דבעה"ב אין אבא מוכה
ברא להצילו מניה אבא בעה"ז אבא מוכה ברא
והיפה תואר נותן טעם לשבח על האי ר' ירמיה'
הרש"י בא עיי' שם : וזהו דווקא כ"ל למאן דמ"ל שכר
מצוה בהאי עלמא איבא וכו' שאדם אוכל מפירותיהן כה"ה
וכיוון שיש לו פירות כה"ה ובע"ה' יכול האס לזכות לכרא' אכל
למאן דמ"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליבא ואף תפילה ונדקק אינו
שנה המול וכמו תלוי' מילתא שפיטא שאין האס יכול לזכות
לכבו שהרי אין זכות משנה חף המול שלו ובחזרה מול סוכר כה"ה
יהיה לו ואף אס כאמר שהאס יתפלל על זה ומרוגה לזה כה"ה
יזכו בזכותו הרי אין כלום נגד המול ;
עו' בההו' גמ' דלעיל שאר' את ר' יהושע בן קרחה
יא ב L 2 במה

ביאור פלוגת'
א"כ שכר מצו'
בהאי עלמא
איבא או ליבא
תלי כמולת'
אי יש מול
לישראל או לא
ביאור המדרש
כראש' תנינו
שכ"ה עושה
חסד עם
האחרוני' כוכני'
כראשוני' וכו'